
Kunstmatige intelligentie

programmeren, α - β , nonogrammen

dr. Walter Kusters, Universiteit Leiden

Erfgooierscollege, Huizen — vrijdag 12 maart 2010

www.liacs.nl/home/kusters/

Bij de studie Informatica (in Leiden) krijg je per jaar een tiental vakken: de **colleges**. De **propedeuse**, het eerste jaar van de driejarige **bachelor**, ziet er als volgt uit:

najaar	voorjaar
Programmeermethoden	Algoritmiek
Fundamentele informatica 1	Logica
Digitale technieken	Databases
Continue wiskunde	Lineaire algebra
Studievaardigheden	Challenges

Tweede en derde jaar zijn als volgt:

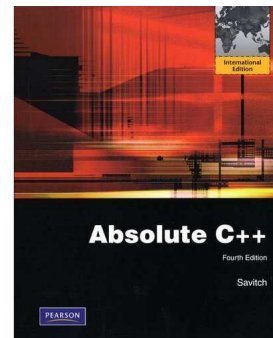
najaar	voorjaar
Datastructuren Fundamentele informatica 2 Computerarchitectuur Programmeertalen Requirements engineering	Kunstmatige intelligentie Complexiteit Operating systemen Correctheid Software engineering
Compilerconstructie Fundamentele informatica 3 Human computer interaction Data mining Keuzevak 1 (*)	Netwerken Theorie van concurrency Bachelorproject Keuzevak 2 (*)

(*) Neurale netwerken, ...

Programmeren

Je programmeert een computer in een speciale **computer-taal** of **programmeertaal**, bijvoorbeeld C++, Java of Python.

In Leiden leren alle eerstejaars studenten Informatica, Wetkunde, Natuurkunde en Sterrenkunde de taal **C++**. Voor-kennis is niet echt nodig.

Een eerste C++-programma:

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main ( ) {
    cout << "Dit komt op het scherm." << endl;
    return 0;
} //main
```

Dit programma zet alleen een tekstje op het beeldscherm.
(In Dev-C++ zie je soms niet veel.)

Let op de — vooral voor mensen nuttige — **layout**. En op hoofdletters en kleine letters.

Een tweede C++-programma:

```
// dit is een simpel programma
#include <iostream>
using namespace std;
int main ( ) {
    int getal = 42; // een variabele declareren
                  // en initialiseren
    cout << "Geef een geheel getal .. " << endl;
    cin >> getal;
    cout << "Kwadraat is: "
         << getal * getal << endl;
    return 0;
} //main
```

C++ kent de volgende controle-structuren:

keuze `if`

onbekend (maar eindig?) aantal herhalingen `while`

“vast” aantal herhalingen `for`

We gebruiken geen labels/goto's!

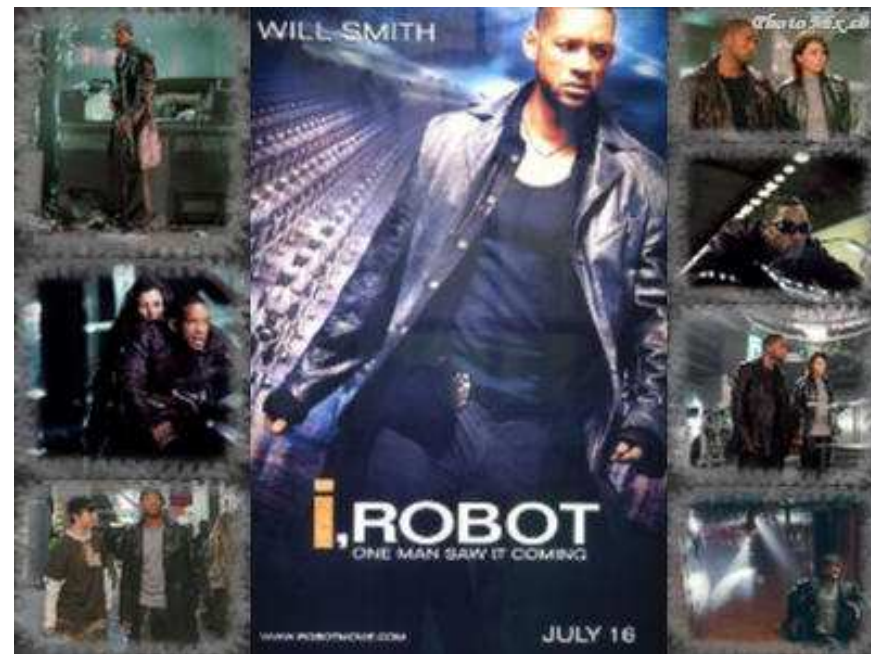
...

Allereerst moet de bezoeker zijn/haar geboortejahr als geheel getal invoeren, en daarna de geboortemaand, ook als geheel getal. Vervolgens voert hij/zij de geboortedag in, wederom als geheel getal. Het programma berekent dan de leeftijd van de gebruiker, zowel in aantal jaren als in maanden (bijvoorbeeld: 10 jaar en 3 maanden; 123 maanden); beide worden op het beeldscherm getoond. De leeftijd in maanden wordt analoog aan die in jaren bepaald (als je op de 31ste geboren bent, wordt je iedere maand een maand ouder, maar je bent niet zo vaak maandig).

Nu moet de bezoeker zijn geboortedag (zondag, maandag, ..., zaterdag) geven. Als deze fout is, wordt de toegangscode tot de kluis niet gegeven, en stopt het programma.

...

Kunstmatige intelligentie

Kunstmatige intelligentie (AI, Artificial Intelligence) is een verzamelnaam voor een breed vakgebied, met vragen als:

- *robotica*: Hoe programmeer je een robot?
- *data mining*: Hoe zoekt Google?
- *rechtspraak*: Word je volautomatisch be/veroordeeld?
- *vertalen*: “the spirit is willing but the flesh is weak” → ... → “the vodka is good but the meat is rotten”?
- *computer games*: Hoe speelt de computer bij Quake?
- *neurale netwerken*: Kun je beurskoersen voorspellen?

Je kunt op minstens **twee** manieren naar Kunstmatige intelligentie kijken:

1. vanuit een meer *psychologische* of *filosofische* richting:
Wat is het verschil tussen een mens en een computer?
Kan een computer denken?
2. vanuit een meer *technische* richting:
Hoe werkt een schaakprogramma?
Hoe werkt een Marsrobot?

Kunstmatige intelligentie laat computers zich zo gedragen dat het **intelligent** zou heten als mensen het op die manier zouden doen.

De beroemde **Turing-test** (1950) stelt het volgende probleem.

In een afgesloten kamer bevindt zich een mens *of* een computer, waarmee we alleen via een computerverbinding contact kunnen hebben. Kunnen wij bepalen of het een mens is, of juist een computer?

Het originele probleem was overigens met man ↔ vrouw.

AI in 1964–66 schreef Joseph Weizenbaum van het MIT in Boston het beroemde programma **ELIZA/DOCTOR**, dat een psychotherapeut “speelt” — met veel succes.

Een voorbeeldconversatie (Jason Hutchens’ HAL/HeX):

my name is bob

Pleased to meet you.

how are you doing, jas?

I am just fine, thanks! And you?

i am feeling great!

If you are feeling great, it’s your business, mate!

Dit soort computerprogramma’s doet mee in de jaarlijkse **Loebner-contest**.

Een **robot** is een “actieve, kunstmatige agent wiens omgeving de fysieke wereld” is. Het woord stamt uit 1921 (of eerder), en is gemaakt door de Tsjechische broers Capek. En **softbots**: RoboCom, internet programma’s.

Van de science fiction schrijver Isaac Asimov (auteur van “I, Robot”) zijn de drie wetten van de **robotica**:

1. Een robot mag een mens geen kwaad doen.
2. Een robot moet menselijke orders gehoorzamen (tenzij dat tegen 1. ingaat).
3. Een robot moet zichzelf beschermen (tenzij dat tegen 1. of 2. ingaat).

NASA Sojourner

Sony Aibo

Hiroshi Ishiguro's robot (en zichzelf)

Honda

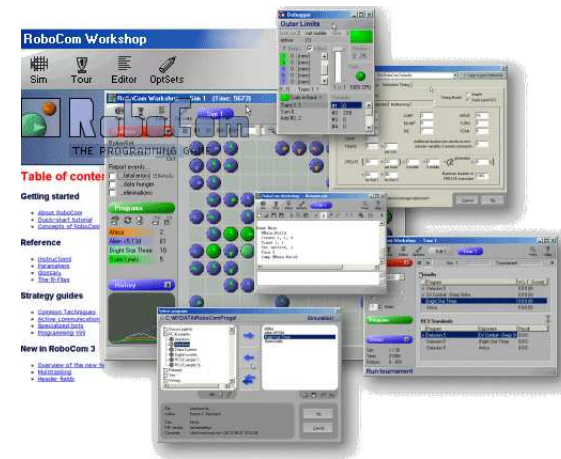
In het programma **RoboCom** vechten robot-programma's met elkaar.

; een klein robot-programma
NAME Flooder/Shielder

```

BANK Een           ; eerste en enige bank
  @Loop           ; label
  TURN 0          ; draai linksom
  SCAN #5         ; scan reference field
  COMP #5,0       ; leeg=0? vijand=1, vriend=2
  JUMP @Loop      ; nee, verder draaien
  CREATE 2,1,0    ; ja; creeer nieuwe robot
  TRANS 1,1       ; en kopieer jezelf
  SET %Active,1  ; activeer hem/haar
  ; auto-reboot

```


Maxi en **Mini** spelen het volgende eenvoudige spel: **Maxi** wijst eerst een horizontale rij aan, en daarna kiest **Mini** een verticale kolom.

3	12	8
2	4	6
14	5	2

Bijvoorbeeld: **Maxi** kiest rij 3, daarna kiest **Mini** kolom 2; dat levert einduitslag 5.

Maxi wil graag een zo groot mogelijk getal, **Mini** juist een zo klein mogelijk getal.

Hoe spelen we dit spel zo goed mogelijk?

Als **Maxi** rij 1 kiest, kiest **Mini** kolom 1 (levert 3); als **Maxi** rij 2 kiest, kiest **Mini** kolom 1 (levert 2); als **Maxi** rij 3 kiest, kiest **Mini** kolom 3 (levert 2). Dus kiest **Maxi** rij 1!

3	12	8
2	?	?
14	5	2

Nu merken we op dat de analyse hetzelfde verloopt als we niet eens weten wat onder de twee vraagtekens zit. Het α - β -algoritme onthoudt als het ware de beste en slechtste mogelijkheden, en kijkt niet verder als dat toch nergens meer toe kan leiden.

Ieder schaakprogramma gebruikt deze methode.

Als je **Japanse puzzels** zegt, denkt iedereen aan **Sudoku**.

5	3			7				
6			1	9	5			
	9	8					6	
8				6				3
4			8		3			1
7				2				6
	6					2	8	
			4	1	9			5
				8			7	9

Als je **Japanse puzzels** zegt, denkt iedereen aan **Sudoku**.

5	3	4	6	7	8	9	1	2
6	7	2	1	9	5	3	4	8
1	9	8	3	4	2	5	6	7
8	5	9	7	6	1	4	2	3
4	2	6	8	5	3	7	9	1
7	1	3	9	2	4	8	5	6
9	6	1	5	3	7	2	8	4
2	8	7	4	1	9	6	3	5
3	4	5	2	8	6	1	7	9

bron: Wikipedia

Maar wij gaan het hebben over **Nonogrammen**.

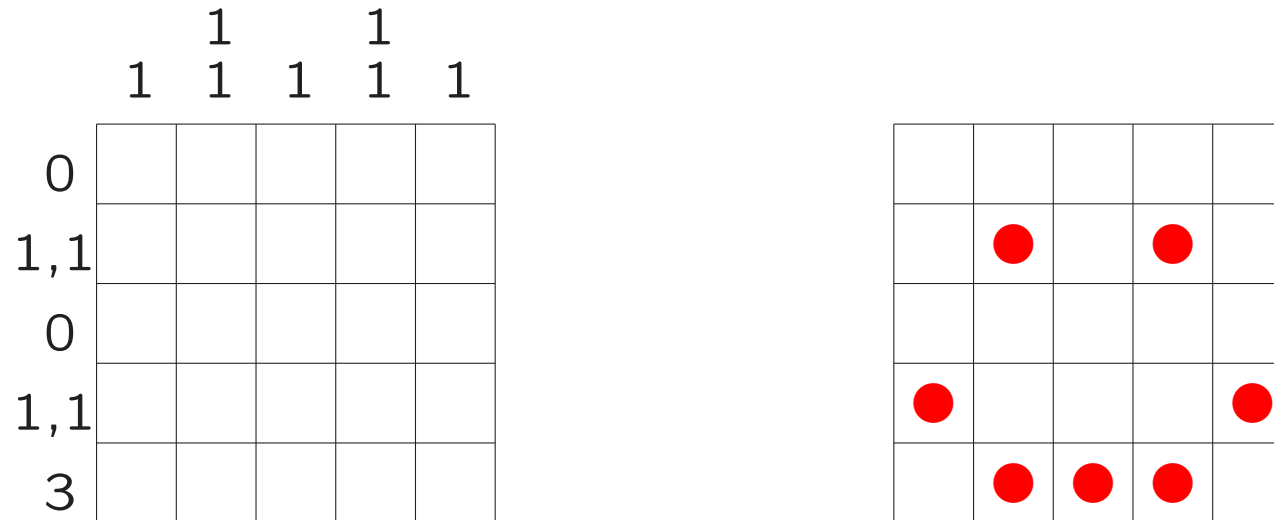
Een **Nonogram** is een puzzel; een klein voorbeeld:

		1		1	
	1	1	1	1	1
0					
1,1					
0					
1,1					
3					

Naast iedere rij en boven iedere kolom staan in volgorde de lengtes van aaneengesloten series **rode** (of zwarte) vakjes.

Waar moeten die **rode** vakjes komen?

De oplossing ziet er zo uit:

Naast iedere rij en boven iedere kolom staan in volgorde de lengtes van aaneengesloten series **rode** (of zwarte) vakjes.

Hoe los je Nonogrammen op?

De meeste mensen gebruiken **logische regels**, en **heuristieken** = **vuistregels** zoals “redeneer eerst een keer via de rijen, en dan via de kolommen”.

Een voorbeeld van een logische regel is: “als het getal 3 naast een rij van breedte 5 staat, moet het middelste vakje wel rood zijn”. Je kijkt dan eigenlijk naar één rij of kolom.

Een heuristiek uit het dagelijks leven: als je een bedrag (zeg 80 cent) moet betalen, kun je het beste de grootste kleinere munt (50 cent?) die je hebt eerst geven.

Stel dat je van een rij al weet:

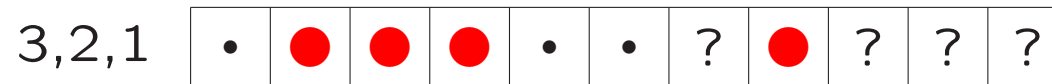
3,2,1

?	●	?	●	?	•	?	?	?	?	?
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Een • betekent een zeker leeg vakje, een ● staat voor een zeker gevuld vakje. De rest is nog onbekend.

Wat kun je hier nu concluderen?

We concluderen dan dat voor deze rij geldt:

Een • betekent een zeker leeg vakje, een ● staat voor een zeker gevuld vakje. De rest blijft nog onbekend.

Dus door naar een enkele rij of kolom te kijken kun je vooruitgang boeken. En dat gaat goed met **dynamisch programmeren**.

Hoe ver komen we als je alleen per rij/kolom kijkt? Een • betekent weer een zeker leeg vakje, een ● staat voor een zeker gevuld vakje.

		1		1	
	1	1	1	1	1
0					
1,1					
0					
1,1					
3					

•	•	•	•	•
•	●	•	●	•
•	•	•	•	•
?	?	•	?	?
?	?	●	?	?

Maar nu zitten we vast ... tenzij we rijen en kolommen *samen* bekijken.

Dit hadden we:

		1		1	
	1	1	1	1	1
0					
1,1					
0					
1,1					
3					

	●		●	
<i>v</i>	<i>w</i>		?	?
<i>u</i>	<i>x</i>	●	?	?

Stel dat $u = \bullet$, dan (kolom) moet v leeg zijn, en dus (rij) $w = \bullet$, en dus (kolom) moet x leeg zijn. Tegenspraak (rij)! Dus u moet leeg zijn.

Dat was een lastige logische redenering, ook voor een computer. Maar de rest is nu eenvoudig.

Soms heeft een probleem meer mogelijke (goede en foute) oplossingen dan je kunt doorrekenen. Zo heeft een 5×5 Nonogram al

$$2^{25} = 2^{10} \cdot 2^{10} \cdot 2^5 = 1024 \cdot 1024 \cdot 32 \approx 32 \text{ miljoen}$$

mogelijke invullingen! Er zijn immers $5 \times 5 = 25$ vakjes die elk 2 mogelijkheden hebben.

De “ 80×50 Einstein” heeft $2^{4000} \approx 10^{1200}$ mogelijkheden.

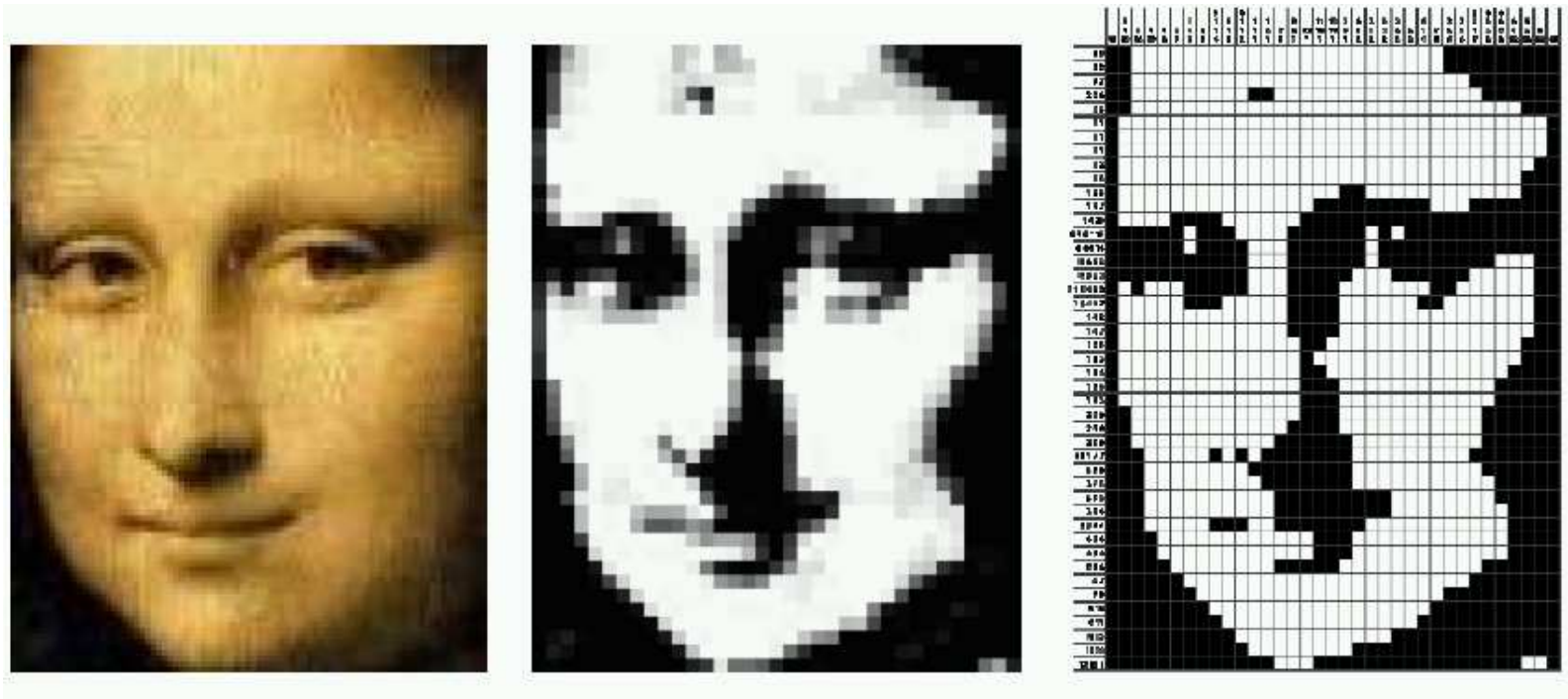
Dus **brute-force**, alles domweg proberen, lost een complete puzzel niet *snel* op ...

Het oplossen van een Nonogram is een NP-volledig probleem, net als het maken van een schoolrooster. Dat kan eigenlijk alleen goed met brute-force, maar dan duurt het veel te lang. Van een mogelijke oplossing kun je wel snel zien of hij goed of fout is.

Het grootste open probleem in de informatica $\mathcal{P} \stackrel{?}{=} \mathcal{NP}$ gaat hierover. Je kunt een miljoen dollar verdienen als je dit oplost: de Clay Prize.

Het gaat daar niet om het oplossen van één puzzel of maken van één schoolrooster, maar om het vinden van een efficiënte algemene methode — als die al bestaat.

Hoe maak = construeer = ontwerp je zelf een Nonogram?

kleurenfoto

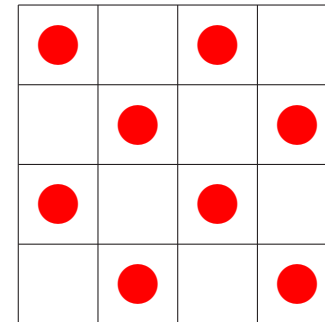
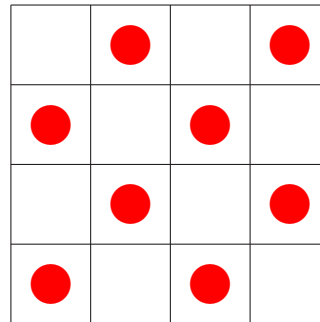
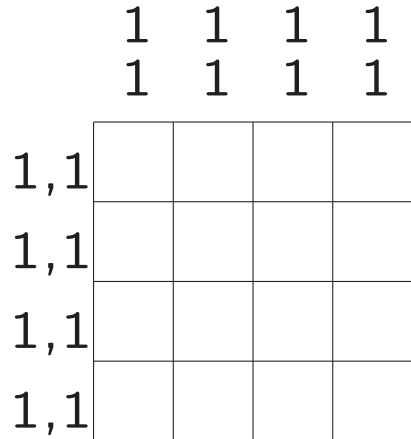
grijswaarden-plaatje

puzzel

<http://www.liacs.nl/home/kosters/nono/>

Denk eraan dat een *goed* Nonogram een **unieke** oplossing moet hebben.

Ze hebben in het algemeen namelijk soms heel verschillende oplossingen:

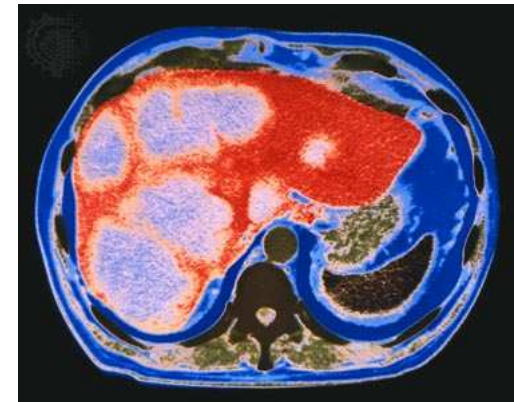

Waarom doen wetenschappers Nonogrammen?

Tomografie houdt zich bezig met het volgende probleem:
Hoe reconstrueer je een object uit **projecties**?

Voorbeelden:

- Nonogrammen oplossen
- Hoe zien onze organen eruit, gegeven CT-scans?
- Waar zitten de “gaten” in een diamant?

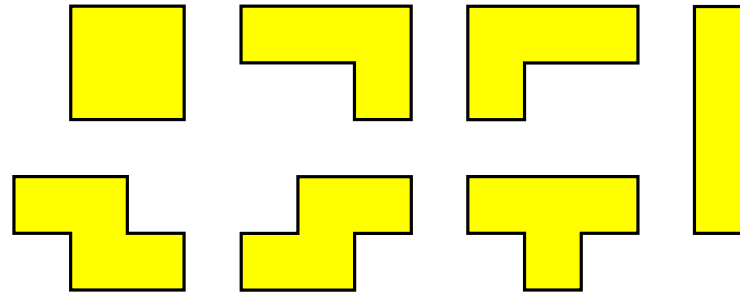
Ook aan een spel als **Tetris** kleven allerlei vragen:

- Hoe speel je het zo goed mogelijk? (AI)
- Hoe moeilijk is het? (complexiteit)
- Wat kan er allemaal gebeuren?

Zo is bijvoorbeeld bewezen dat sommige Tetris-problemen **NP-volledig** zijn, dat je bijna alle configuraties kunt bereiken, maar dat niet alle problemen “beslisbaar” zijn, zie:

www.liacs.nl/home/kosters/tetris/

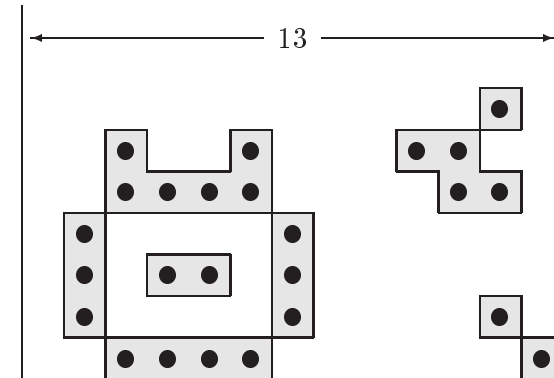
De 7 Tetris-stukken:

Stukken vallen random; volle regels worden verwijderd. De vraag “Kun je met een gegeven serie (inclusief volgorde) van deze stukken een bord helemaal leeg spelen?” is NP-volledig.

Als iemand het bord leeg speelt kun je dat eenvoudig controleren. Als het *niet* kan, kan men (tot nu toe) niks beters verzinnen dan alle mogelijkheden één voor één na te gaan!

Een “willekeurige” configuratie:

Deze kan gemaakt worden door 276 *geschikte* Tetris-stukken op de juiste plaats te laten vallen.

Let op: alleen geheel gevulde regels verdwijnen, alles daarboven zakt *één rij*.

Claim: op een bord van oneven breedte kan elke configuratie bereikt worden!

1. Wat is het verschil tussen een mens en een computer?
2. Kan een computer denken?
3. Hoe bedenkt een computer een zet bij vier-op-een-rij?
4. Hoe werkt een Marsrobot?
5. Hoe werkt een vertaalprogramma?